

Εἰ δὴ τις ἐξ ἀρχῆς τὰ πράγματα φύομενα βλέπειεν,
 25 ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις, καὶ ἐν τούτοις κάλλιστ' ἂν οὕτω
 θεωρήσειεν. ἀνάγκη δὴ πρῶτον συνδυναζέσθαι τοὺς ἄνευ
 ἀλλήλων μὴ δυναμένους εἶναι, οἷον θῆλυ μὲν καὶ ἄρρεν τῆς
 γεννήσεως ἔνεκεν (καὶ τοῦτο οὐκ ἐκ προαιρέσεως, ἀλλ' ὥσπερ
 30 οἷον αὐτό, τοιοῦτον καταλιπεῖν ἔτερον), ἄρχον δὲ φύσει καὶ
 ἀρχόμενον διὰ τὴν σωτηρίαν. τὸ μὲν γὰρ δυνάμενον τῇ
 διανοίᾳ προορᾶν ἄρχον φύσει καὶ δεσπόζον φύσει, τὸ δὲ
 δυνάμενον τῷ σώματι πονεῖν ἀρχόμενον καὶ φύσει δού-
 λον· διὸ δεσπότῃ καὶ δούλῳ ταῦτό συμφέρει. φύσει μὲν
 1252^b οὖν διωρίζεται τὸ θῆλυ καὶ τὸ δούλον (οὐθὲν γὰρ ἢ φύσις
 ποιεῖ τοιοῦτον οἷον οἱ χαλκοτύποι τὴν Δελφικὴν μάχαιραν,
 πενιχρῶς, ἀλλ' ἐν πρὸς ἕν· οὕτω γὰρ ἂν ἀποτελοῖτο κάλ-
 λιστα τῶν ὀργάνων ἕκαστον, μὴ πολλοῖς ἔργοις ἀλλ' ἐνὶ
 5 δουλεύον). ἐν δὲ τοῖς βαρβάροις τὸ θῆλυ καὶ τὸ δούλον τὴν
 αὐτὴν ἔχει τάξιν. αἴτιον δ' ὅτι τὸ φύσει ἄρχον οὐκ ἔχου-
 σιν, ἀλλὰ γίνεται ἡ κοινωνία αὐτῶν δούλης καὶ δούλου. διὸ
 φασιν οἱ ποιηταὶ „βαρβάρων δ' Ἑλλήνας ἄρχειν εἰκόσ“,
 ὡς ταῦτό φύσει βάρβαρον καὶ δούλον ὄν. ἐκ μὲν οὖν τού-
 10 των τῶν δύο κοινωνιῶν οἰκία πρώτη, καὶ ὀρθῶς Ησίοδος
 εἶπε ποιήσας „οἶκον μὲν πρῶτιστα γυναικῶν τε βούν τ' ἀρο-
 τήρα“· ὁ γὰρ βούς ἀντ' οἰκέτου τοῖς πένησιν ἐστίν. ἢ μὲν
 οὖν εἰς πᾶσαν ἡμέραν συνεστηκυῖα κοινωνία κατὰ φύσιν
 οἰκός ἐστιν, οὗς Χαρώνδας μὲν καλεῖ ὁμοσιπύους, Ἐπιμενίδης
 15 δὲ ὁ Κρήσις ὁμοκάπους·

Stejně jako při jiných zkoumáních bude i v tomto případě nejlepším 25
postupem, budeme-li zkoumat věci od počátku, jak se přirozeně
vyvíjejí.

Je tedy nutné, aby se nejprve sdružovali ti, kteří nemohou být
jeden bez druhého. Tak se sdružují žena a muž za účelem plození
(a to nikoli na základě záměrné volby, nýbrž jako u ostatních živo-
čichů a rostlin z přirozené touhy zanechat po sobě takovou bytost,
jakou jsou oni sami). Rovněž ti, kteří jsou svou přirozeností určeni 30
k vládě, sdružují se pro zachování života s těmi, kteří jsou svou při-
rozeností určeni k ovládní. Neboť ten, kdo je s to svým myšlením
předvídat, je svou přirozeností vládce a pán, kdo je však schopen
pouze tělesné práce, je určen k ovládní a je svou přirozeností otrok.
Proto totéž přináší prospěch pánu i otroku.

Žena a otrok se tedy liší svou přirozeností – příroda totiž ne- 1252^b
vytváří nic takového jako nožíři delfský nůž, tj. nic tak nuzného,
nýbrž vždy jedno pro jedno; každý jednotlivý nástroj přece plní svůj
účel nejlépe tehdy, jestliže neslouží k mnohým úkonům, nýbrž jen
k jednomu. U barbarů však má žena stejné postavení jako otrok. Pří- 5
činou toho je skutečnost, že nemají přirozené vlohy k vládnutí, a tak
u nich vzniká společenství otrokyně a otroka. Proto básníci praví:

Řekům slušno nad barbary vlást,

čímž vyjadřují, že být barbarami a být otrokem je na základě přiro-
zenosti totéž.

Z těchto dvou společenství vzniká jako první domácnost, a tak 10
Hésiodos ve své básni správně řekl:

Nejprve poříd' si dům, pak ženu a do pluhu vola.

Vůl totiž chudobným nahrazuje otroka.

Společenstvím utvořeným v souladu s přirozeností pro každo-
denní soužití je tedy domácnost. Její členy nazývá Charóndas spolu-
strávníky, Kréťan Epimenidés spolustolovníky.

15 ἡ δ' ἐκ πλειόνων οἰκιῶν κοινωνία
 πρώτη χρήσεως ἔνεκεν μὴ ἐφημέρου κώμη. μάλιστα δὲ
 κατὰ φύσιν ἔοικεν ἡ κώμη ἀποικία οἰκίας εἶναι, οὓς κα-
 λουσί τινες ὁμογάλακτας, παίδας τε καὶ παίδων παίδας.
 διὸ καὶ τὸ πρῶτον ἐβασιλεύοντο αἱ πόλεις, καὶ νῦν ἔτι τὰ
 20 ἔθνη· ἐκ βασιλευμένων γὰρ συνήλθον· πᾶσα γὰρ οἰκία
 βασιλεύεται ὑπὸ τοῦ πρεσβυτάτου, ὥστε καὶ αἱ ἀποικίαι, διὰ
 τὴν συγγένειαν. καὶ τοῦτ' ἐστὶν ὃ λέγει Ὅμηρος „θεμιστεύει
 δὲ ἕκαστος παίδων ἢ δ' ἀλόχων“. σποράδες γάρ· καὶ οὕτω
 τὸ ἀρχαῖον ὥκουν. καὶ τοὺς θεοὺς δὲ διὰ τοῦτο πάντες φασὶ
 25 βασιλεύεσθαι, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ μὲν ἔτι καὶ νῦν οἱ δὲ τὸ
 ἀρχαῖον ἐβασιλεύοντο, ὥσπερ δὲ καὶ τὰ εἶδη ἑαυτοῖς ἀφ-
 27 ομοιοῦσιν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ τοὺς βίους τῶν θεῶν.

27 ἡ δ' ἐκ
 πλειόνων κωμῶν κοινωνία τέλειος πόλις, ἤδη πάσης ἔχουσα
 πέρας τῆς αὐταρκειᾶς ὡς ἔπος εἰπεῖν, γινομένη μὲν τοῦ
 30 ζῆν ἔνεκεν, οὕσα δὲ τοῦ εὐ ζῆν. διὸ πᾶσα πόλις φύσει ἔστιν,
 εἴπερ καὶ αἱ πρῶται κοινωνίαι. τέλος γὰρ αὕτη ἐκείνων,
 ἡ δὲ φύσις τέλος ἐστίν· οἶον γὰρ ἕκαστόν ἐστι τῆς γενέσεως
 τελεσθείσης, ταύτην φαρμὲν τὴν φύσιν εἶναι ἐκάστου, ὥσπερ
 ἀνθρώπου ἵππου οἰκίας. ἔτι τὸ οὐ ἔνεκα καὶ τὸ τέλος βέλ-
 1253^a τιστον· ἡ δ' αὐτάρχεια καὶ τέλος καὶ βέλτιστον. ἐκ τούτων οὖν
 φανερόν ὅτι τῶν φύσει ἡ πόλις ἐστὶ, καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος
 φύσει πολιτικὸν ζῶον, καὶ ὁ ἄπολις διὰ φύσιν καὶ οὐ διὰ
 τύχην ἤτοι φαῦλός ἐστιν, ἢ κρείττων ἢ ἄνθρωπος· ὥσπερ
 5 καὶ ὁ ὑφ' Ὀμήρου λοιδορηθεὶς „ἀφρήτωρ ἀθέμιστος ἀνέστιος“·
 ἅμα γὰρ φύσει τοιοῦτος καὶ πολέμου ἐπιθυμητῆς, ἅτε περ
 ἄζυξ ὦν ὥσπερ ἐν πεττοῖς. διότι δὲ πολιτικὸν ὁ ἄνθρωπος
 ζῶον πάσης μελίττης καὶ παντός ἀγελαίου ζῶου μᾶλλον,
 δῆλον. οὐθὲν γάρ, ὡς φαρμὲν, μάτην ἢ φύσις ποιεῖ· λόγον
 10 δὲ μόνον ἄνθρωπος ἔχει τῶν ζῶων·

Prvním společenstvím, které se skládá z více domácností a které 15
 není vytvořeno jen pro okamžitou potřebu, je dědina. Zdá se nej-
 přirozenějším, že dědina byla původně osadou, která vznikla z ně-
 jaké domácnosti. Její členy také nazývají někteří „soukojenci“, „dět-
 mi“ a „dětmi dětí“. Proto byly obce nejprve pod královskou vládou
 a u cizích národů je tomu tak dosud; neboť se tvořily z královských 20
 poddaných. Každé domácnosti totiž vládne nejstarší člen jako král
 a tak je tomu pro příbuznost i v [jejích] osadách. A to má na mysli
 Homéros, když říká:

... každý si zákony dává vlastní ženě a dětem ...

[Kyklóповé žili] totiž roztroušeně, a i lidé za dávných časů tak byd-
 leli. Proto také všichni tvrdí, že bohové mají krále, poněvadž někteří 25
 lidé ještě nyní žijí pod královskou vládou a jiní pod ní žili v dávných
 dobách. A jako připodobňují lidé podoby bohů svým vlastním, tak
 připodobňují i jejich život svému.

Konečným společenstvím, utvořeným z většho počtu dědin, je
 obec. Toto společenství již dosahuje – dá-li se to tak říci – hranice
 plné soběstačnosti, a ačkoli vzniklo pro přežití, trvá pro život dobrý. 30
 Proto každá obec existuje na základě přirozenosti, platí-li to i o prv-
 ních společenstvích. Obec je totiž jejich konečným cílem a při-
 rozenost je konečný cíl. Neboť konečný stav vývoje každé jednotlivé
 věci nazýváme její přirozeností, tak například mluvíme o přiroze-
 nosti člověka, koně nebo domu. Mimoto účel a cíl je to nejlepší; 1253^a
 a soběstačnost je i cílem, i tím nejlepším.

Z toho je tedy zřejmé, že obec existuje na základě přirozenosti,
 že člověk je svou přirozeností určen k životu v obci a že ten, kdo od
 přirozenosti, a ne pouze náhodou žije mimo obec, je buď špatný,
 anebo lepší než člověk, jako ten, o němž řekl Homéros potupná 5
 slova:

Je bez bratrství, práva i krbu.

Neboť takový člověk je svou přirozeností zároveň chtivý války,
 protože je jako osamělý kamínek ve hře.

Je také zjevné, proč je člověk určen pro život v obci ve větší
 míře než každá včela a každý stádní živočich. Příroda totiž, jak
 tvrdíme, nečiní nic bezúčelně. Avšak ze živočichů má řeč pouze 10

- 10 ἡ μὲν οὖν φωνὴ τοῦ
 λυπηροῦ καὶ ἡδέος ἐστὶ σημεῖον, διὸ καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπ-
 ἀρχει ζῶοις (μέχρι γὰρ τούτου ἡ φύσις αὐτῶν ἐλήλυθε, τοῦ
 15 ἔχειν αἰσθησιν λυπηροῦ καὶ ἡδέος καὶ ταῦτα σημαίνειν
 ἀλλήλοισ), ὁ δὲ λόγος ἐπὶ τῷ δηλοῦν ἐστὶ τὸ συμφέρον καὶ
 τὸ βλαβερόν, ὥστε καὶ τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἀδίκον· τούτο γὰρ
 πρὸς τὰ ἄλλα ζῶα τοῖς ἀνθρώποις ἴδιον, τὸ μόνον ἀγαθοῦ
 καὶ κακοῦ καὶ δικαίου καὶ ἀδίκου καὶ τῶν ἄλλων αἰσθησιν
 20 ἔχειν· ἡ δὲ τούτων κοινωνία ποιεῖ οἰκίαν καὶ πόλιν. καὶ
 πρότερον δὲ τῇ φύσει πόλις ἢ οἰκία καὶ ἕκαστος ἡμῶν ἐστίν.
 τὸ γὰρ ὅλον πρότερον ἀναγκαῖον εἶναι τοῦ μέρους· ἀναιρου-
 μένου γὰρ τοῦ ὅλου οὐκ ἔσται πρὸς οὐδὲ χεῖρ, εἰ μὴ ὁμωνύμως,
 ὥσπερ εἴ τις λέγοι τὴν λιθίνην (διαφθαρεῖσα γὰρ ἔσται
 τοιαύτη), πάντα δὲ τῷ ἔργῳ ὠρισται καὶ τῇ δυνάμει, ὥστε
 25 μηκέτι τοιαῦτα ὄντα οὐ λεκτέον τὰ αὐτὰ εἶναι ἀλλ' ὁμώ-
 νυμα. ὅτι μὲν οὖν ἡ πόλις καὶ φύσει καὶ πρότερον ἢ ἕκα-
 στος, δηλον· εἰ γὰρ μὴ αὐτάρκης ἕκαστος χωρισθεὶς, ὁμοίως
 τοῖς ἄλλοις μέρεσιν ἔξει πρὸς τὸ ὅλον, ὁ δὲ μὴ δυνάμε-
 νος κοινωνεῖν ἢ μηδὲν δεόμενος δι' αὐτάρκειαν οὐθέν μέρος
 29 πόλεως, ὥστε ἢ θηρίον ἢ θεός.
 29 φύσει μὲν οὖν ἡ ὁρμὴ ἐν
 30 πᾶσιν ἐπὶ τὴν τοιαύτην κοινωνίαν· ὁ δὲ πρῶτος συστήσας
 μεγίστων ἀγαθῶν αἴτιος. ὥσπερ γὰρ καὶ τελεωθεὶς βέλτιστον
 τῶν ζῶων ἀνθρώπος ἐστίν, οὕτω καὶ χωρισθεὶς νόμου καὶ
 δίκης χεῖριστον πάντων. χαλεπωτάτη γὰρ ἀδικία ἔχουσα
 35 ὄπλα· ὁ δὲ ἀνθρώπος ὄπλα ἔχων φύεται φρονήσει καὶ
 ἀρετῇ, οἷς ἐπὶ τὰναντία ἐστὶ χρῆσθαι μάλιστα. διὸ ἀνοσιώ-
 τατον καὶ ἀγριώτατον ἄνευ ἀρετῆς, καὶ πρὸς ἀφροδίσια
 καὶ ἐδωδὴν χεῖριστον. ἡ δὲ δικαιοσύνη πολιτικόν· ἡ γὰρ
 δίκη πολιτικῆς κοινωνίας τάξις ἐστίν, ἡ δὲ δικαιοσύνη τοῦ
 δικαίου κρῖσις.

3

- 1253^b Ἐπεὶ δὲ φανερόν ἐξ ὧν μορίων ἡ πόλις συνέστηκεν,
 ἀναγκαῖον πρῶτον περὶ οἰκονομίας εἰπεῖν· πάσα γὰρ σύγ-
 κειται πόλις ἐξ οἰκιῶν. οἰκονομίας δὲ μέρη ἐξ ὧν πάλιν οἰκία
 συνέστηκεν· οἰκία δὲ τέλειος ἐκ δούλων καὶ ἐλευθέρων.

člověk. Hlas je ovšem znamením bolesti a slasti, a proto ho mají i jiní živočichové (neboť jejich přirozenost dospěla až k tomu, že mají pocit bolesti i slasti a že si to navzájem oznamují). Řeč je však určena k tomu, aby objasňovala, co je prospěšné a co škodlivé, a tedy i co je spravedlivé a co nespravedlivé. To je totiž zvláštností člověka proti ostatním živočichům, že jedině on má smysl pro dobro a zlo, pro to, co je spravedlivé a co nespravedlivé, a pro podobné věci; společenství v těchto věcech vytváří domácnost a obec.

A obec je také na základě přirozenosti původnější než domácnost a než každý z nás. Neboť celek je nutně původnější než jeho části; zruší-li se totiž celek, nebude už ani noha, ani ruka, leda podle jména, jako když někdo mluví o ruce z kamene jako o ruce; jen v tom smyslu bude mrtvá ruka ještě rukou. Každá věc je přece určena svým úkolem a svou způsobilostí, a když již není taková, nesmí se o ní říkat, že je táž, nýbrž jen, že je stejnojmenná.

Je tedy zjevné, že obec existuje na základě přirozenosti a že je původnější než jednotlivec. Není-li totiž jednatel sám soběstačný, bude k obci v téměř poměru, v jakém jsou jiné části k celku. Kdo však nemůže žít ve společenství anebo pro svou soběstačnost ničeho nepotřebuje, není částí obce a je buď zvíře nebo bůh.

Ve všech lidech je tedy na základě přirozenosti pud k takovému společenství a ten, kdo je založil jako první, je původcem největších dober. Neboť jako je dokonalý člověk nejlepší živou bytostí, tak je i nejhorší ze všech, žije-li mimo zákon a právo. Nejhorší je totiž bezpráví, které je vybaveno prostředky. Člověk se rodí vybaven praktickou rozumností a ctností, může jich však velmi snadno užívat k opačným účelům. Proto bez ctnosti je bytostí nejbezbožnější a nejdivočejší a v pohlavních počtech a v jídle nejhorší. Spravedlnost však patří k obci, neboť řádem občanského společenství je právo, a spravedlnost je rozhodováním o tom, co je podle práva.

3

Protože je již zřejmé, z kterých částí se obec skládá, je teď třeba promluvit nejprve o vedení domácnosti; neboť každá obec se skládá z domácností. Vedení domácnosti má zase složky shodné s těmi, z nichž se skládá domácnost. Úplná domácnost se skládá z otroků a z lidí svobodných.